

Jagošová, Lucie; Mrázová, Lenka

Tradition of museum pedagogy in the Czech Republic and the role of Brno museology in its development

Museologica Brunensia. 2015, vol. 4, iss. 2, pp. 56-64

ISSN 1805-4722 (print); ISSN 2464-5362 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134749>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

abstrakt | abstract ▷

Museum pedagogy with all its theoretical and practical aspects is a discipline, which in the Czech Republic currently experiences a period of boom. The past twenty years of unrestricted development, when museums ceased to serve as a tool of official propaganda and returned to free interpretation of their collections, saw not only an increase in interest of the society in museums but also a struggle of museums for new audience. From a practical view we thus find a wide offer of activities and fringe programmes of various quality, and on a theoretical level we can follow up the interest of museologists and pedagogues in the hinterland of the discipline. Museum pedagogy in the Czech Republic rests on a solid base of a long-time tradition. The paper gives a brief overview of the development of this discipline in the Czech Republic both on a theoretical level and from the view of education at the Masaryk University in Brno.

Muzejní pedagogika ve své teoretické i prakticistní rovině je oborem, který v České republice zažívá úspěšné období. Za posledních dvacet let vývoje společnosti, kdy muzea přestala být nástrojem režimních sdělení, ale vrátila se ke svobodné interpretaci sbírek, stoupl nejen zájem společnosti o muzea, ale především zájem muzeí o návštěvníky. V prakticistní rovině tak v různorodé kvalitě nacházíme pestrou nabídku aktivit a doprovodných programů, v teoretické rovině můžeme sledovat zájem muzeologů i pedagogů o zájemní oboru. Zájemní muzejní pedagogiky v České republice stojí ovšem na pevných základech dlouholeté tradice. Příspěvek je krátkým připomenutím vývoje oboru v České republice jak v rovině teoretické, tak i v rovině jeho výuky na Masarykově univerzitě v Brně.

Lucie Jagošová – Lenka Mrázová

Tradition of museum pedagogy

in the Czech Republic
and **the role of Brno museology** in its development

Introduction

Museum pedagogy is a discipline, which mainly in the past decades experienced a rapid increase in interest in both international and Czech context. This interest has been reflected not only in the constantly extending wide range of fringe and educational programmes which the museums offer to their audience, but also in a systematically emergent theoretical hinterland of the discipline and its specialisation in the field of professional education.¹ Museum pedagogy is a discipline, which connects at most the interests of museums (preservation and scientific processing of material and immaterial evidence of development) with those of visitors (knowledge and understanding of this development). In general it represents a modern interdisciplinary branch, which mainly receives impulses from museology and pedagogy and at the same time respects philosophical, psychological, sociological, communicational and other aspects of the museum work.² Museum pedagogy can thus be characterised as a social science which is focused on museum education.³ Its focal point

is represented by specific educational processes which are taking place in museums or in association with them.⁴

The rapid development of museum pedagogy after the fall of the Iron Curtain, mainly in post-totalitarian countries, also is one of important means of return of museum institutions to free sharing of information and free educational activity. As a discipline it is based on solid foundations of a long-time tradition within the Czech museology and museum management connected with academic professional education of (future) museum workers. The following text is dealing with the development and a brief outline of emergence of the current form of museum pedagogy as a discipline within the territory of what is now the Czech Republic, and pays attention to traces which the Brno museology⁵ and the personalities related have left in this development.

From cultural enlightenment to museum pedagogy

In the Czech specialised terminology and in Czech museums and galleries, the term 'museum pedagogy' has not been used until the past twenty years.⁶ It replaced the earlier used terms such as **people's education**, **public enlightenment** or **culture-educational**

¹ KRAJÍČKOVÁ [MRÁZOVÁ], Lenka. *K problematice vzdělávání v oblasti muzejní pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2002. MA Thesis. Supervisor Mgr. Pavel Holman.

² Museum pedagogy is thus tightly connected with many cultural and social disciplines, humanities, but also natural and technical sciences. JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA jun. and Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010, p. 81. Compare with foreign literature, for example FALK, John H. and Lynn D. DIERKING. *Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*. Oxford: AltaMira Press, 2000; HEIN, George E. *Learning in the Museum*. London, New York: Routledge, 2002; HOOPER-GREENHILL, Eileen. *Museums and education: Purpose, pedagogy, performance*. London: Routledge, 2009; LORD, Barry (ed.). *The Manual of Museum Learning*. Plymouth: AltaMira Press, 2007.

³ The term 'museum education' represents the basic category of museum pedagogy and its specification springs from the current definition of museums and education. JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA jun. and Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010, p. 70.

⁴ JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA jun. and Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010, p. 80.

⁵ Under the term 'Brno museology' in this text we understand the present-day Museology Section of the Department of Archaeology and Museology at the Faculty of Arts, Masaryk University during its whole development since the 1960s, and the personalities related to this institution.

⁶ JŮVA, Vladimír jun. *Muzejní pedagogika – ke genezi a trendům*. *Pedagogická revue*, 2005, vol. 57, no. 3, pp. 229–243.

activity of museums.⁷ However, the practical target on public educational activities can already be traced back to the origins of Czech museums.⁸ An educational role is already mentioned in the definition of museums, which was formulated by **Christian Carl André** (1763–1831) in 1800.⁹ The concept of museum as a place of education is also supported by **Kliment Čermák** (1852–1917),¹⁰ an important personality of Czech museums, who conceived the museum besides its scientific function as a public school communicating through the medium of exhibits supplemented with well-founded descriptions.¹¹ In the context of present-day museum pedagogy we thus can speak of initial considerations from the area of exhibition didactics. The topic of education in museums and for museums is also reflected in the opinion about the role of museums in education of children and youth or about the education of museum workers (e.g. the texts *Muzea a mládež, Výchova v museologii* 1901).

The concept of education of (future) museum workers was one of the determining factors for the area of public relations and formation of the foundations of museum pedagogy in Czech environment. The need for professional education of museum workers is already evident since the mid-19th century, when we can follow up the request for the museum

Figure 1: Kliment Čermák¹²

worker as a specialist in some of the disciplines represented in museums.¹³ But at the same time, analogically to the European development, the Czech environment already saw the occurrence of “remarks concerning the knowledge of specific museum activities in the field of selection, thesaurisation and presentation.”¹⁴ A turning point in this regard was the opening of **Lectorate in Museum Studies** at the Masaryk University in Brno,¹⁵ tightly associated with a significant cultural personality from Brno, the museum specialist **Jaroslav Helfert** (1883–1972). The Lectorate in Museum Studies was engaged in education of future museum workers and was based on a connection between theory and practice, familiarised the students, mainly those in the fields of history and history of art, with material composition of individual museum objects and their manufacturing technology, with the problem of inventorying and cataloguing, restoration, conservation and presentation of collectables.¹⁶ After a slight slowdown of museology tuition in the war and post-war years, a new wave of efforts arrived for professionalisation of the museum work,

extension and scientification of the whole range of museum activities and implementation of museological thinking.¹⁷ Together with this all also came new impulses for the area which is now represented by theoretical and methodical hinterland of museum pedagogy.

After 1948, when museums were nationalized, the educational role of museum institutions has often been abused for ideological purposes. Museums arose to support the ideology of totalitarian regime, school visits in museums have taken place with intention

Figure 2: Jaroslav Helfert¹⁸

to support the regime as well. Seizing the educational potential of museums gradually became the object of professional interest. Nevertheless, under the layer of unavoidable ballast of that time also arose works on topical problems of the world development, for example the articles in the journal **Muzejní a vlastivědná práce** since the 1960s. The texts published were concerned with the topics of education in museums, the museum institution from a pedagogical, psychological and sociological point of view, considerations about the museum work, and with museum ethics.

Among crucial authors who also published separately in the journal were **Josef Beneš** (1917–2005),¹⁹ **Jiří Neustupný** (1905–1981),²⁰

⁷ See e.g. ŠKODA, Kamil. *Příspěvky k dějinám české osvěty*. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1972. BENEŠ, Josef. *Kulturně výchovná činnost muzeí I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. BENEŠ, Josef. *Muzeum a výchova*. Praha: Ústav pro informace a řízení v kultuře, 1980.

⁸ E.g. ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979; ŠPĚT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945–1985)*. Praha: Národní muzeum, 1988; VLČEK, Václav. *K vývoji českého muzejnictví*. Praha: Národní technické muzeum, 1970; KIRSCH, Otakar. *(Po)zapomenutí nositelé paměti. Německé muzejnictví na Moravě*. Brno: Paido, 2014.

⁹ “Museum, which would present evidence, samples and examples or, where not possible, it would show pictures, descriptions, schemes and lists of all natural and artificial products, objects and curiosities, so that they can be studied by experts and science enthusiasts, and everybody can examine them in their entirety as a result of the character and wealth of the land, whereby we would exert manifold influence on the explorative and cognitive talent of many people, even those, who barely have an idea of curiosities of nature and native country, agriculture or industry, and we would encourage them to make attempts and enhance their powers and discover something unknown or new or something useful to their homeland or something remarkable.” Cited after STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Úvod do studia museologie: Určeno pro posluchače International Summer School of Museology – ISSOM*. Brno: Masarykova univerzita, 2000, p. 117; see also JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JUVA jun. and Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010, p. 52.

¹⁰ “Kliment Čermák was one of the last Czech polyhistor. He is still being considered our most significant pioneer in the field of museums and museology. He also was the first to use the term “museology” in our land. To the highest possible extent allowed by that period and conditions he contributed to formulation of the theoretical basis in museology as a discipline and to dissemination of its theses among employees of regional museums. He founded, directed and published the first museological journal in our country.” ŠANDEROVÁ, Jolana. *Kliment Čermák, časlavský učitel, muzejník, archeolog, národopisec... (1852 - 1917)* [online]. Čáslav: Městské muzeum a knihovna Čáslav, 2006 [cit. 2015-03-23]. Available from www: <http://www.cmuz.cz/Muzeum/cermak.htm>

¹¹ E.g. ČERMÁK, Kliment. *O muzejích městských a okresních*. Čáslav: Kliment Čermák, 1886.

¹² ŠANDEROVÁ, Jolana. *Kliment Čermák, časlavský učitel, muzejník, archeolog, národopisec... (1852 - 1917)* [online]. Čáslav: Městské muzeum a knihovna Čáslav, 2006 [cit. 2015-03-23]. Available from www: <http://www.cmuz.cz/Muzeum/cermak.htm>

¹³ KIRSCH, Otakar and Lucie JAGOŠOVÁ. *Vývoj Lektorátu muzejnictví 1922–1951*. Devadesát let od počátku univerzitního vzdělávání muzejníků v českých zemích. *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce*, 2013, vol. 51, no. 1, p. 4–5. Cf. PALACKÝ, František. *O účelích vlasteneckého muzea v Čechách*. In *Františka Palackého spisy drobné. Díl III. – spisy estetické a literární*. Praha: Bursík a Kohout, 1901, pp. 320–321; MAJER, Jiří. *Kašpar Šternberk*. Praha: Academia, 1997, p. 134.

¹⁴ KIRSCH, Otakar and Lucie JAGOŠOVÁ. *Vývoj Lektorátu muzejnictví 1922–1951*. Devadesát let od počátku univerzitního vzdělávání muzejníků v českých zemích. *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce*, 2013, vol. 51, no. 1, p. 4. On this topic also e.g. KIRSCH, Otakar. *(Po)zapomenutí nositelé paměti. Německé muzejnictví na Moravě*. Brno: Paido, 2014.

¹⁵ On the development of the Lectorate in Museum Studies see KIRSCH, Otakar and Lucie JAGOŠOVÁ. *Vývoj Lektorátu muzejnictví 1922–1951*. Devadesát let od počátku univerzitního vzdělávání muzejníků v českých zemích. *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce*, 2013, vol. 51, no. 1, p. 3–16. ISSN 1803-0386. Cf. BIŠOVÁ, Marie. *Význam Jaroslava Helferta pro naše muzejnictví*. Brno: Katedra museologie při filosofické fakultě UJEP v Brně, 1972. Final Thesis.

¹⁶ KIRSCH, Otakar and Lucie JAGOŠOVÁ. *Vývoj Lektorátu muzejnictví 1922–1951*. Devadesát let od počátku univerzitního vzdělávání muzejníků v českých zemích. *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce*, 2013, vol. 51, no. 1, p. 8.

¹⁷ ŠPĚT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945–1985)*. Praha: Národní muzeum, 1988, pp. 150–151, 153.

¹⁸ BRODESSER, Slavomír, Jan BŘEČKA and Jiří MIKULKA. *K poznání a slávě země. Dějiny Moravského zemského muzea*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2002, p. 30.

¹⁹ Among numbers of articles published by him are e.g. BENEŠ, Josef. *Poslání a funkce muzea jako světybné kulturní instituce*. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1969, no. 1–2, pp. 52–65. BENEŠ, Josef. *Zamyšlení nad muzejní profesí*. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1971, no. 1, pp. 23–28. Among monographs are e.g. BENEŠ, Josef. *Kulturně výchovná činnost muzeí I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. BENEŠ, Josef. *Muzeum a výchova*. Praha: Ústav pro informace a řízení v kultuře, 1980.

²⁰ For example NEUSTUPNÝ, Jiří. *Muzeum a věda*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1968. Series *Muzejní práce*, vol. 13. NEUSTUPNÝ, Jiří. *Otázky dnešního muzejnictví. Příspěvky k obecné a speciální museologii*. Praha: Orbis, 1950.

Václav Pupal (1913–1992),²¹ Jiří Špět (1928–2012)²² and many others.

An important turning point in the development of museology and museums, or museum pedagogy as seen today, was at that time the establishment of educational centres at universities,²³ whereby Czechoslovakia joined the countries actively participating in the worldwide museological development.²⁴ The emergence and specialisation of the Brno university museological department²⁵ is mainly associated with two personalities of Czech and world museology – Zbyněk Z. Stránský (*1926) and Jan Jelínek (1926–2004). Zbyněk Z. Stránský²⁶ as

the author of systemization of museology and its sub-disciplines and creator of the concept of study of the Brno museology created space for future incorporation of museum pedagogy into the system of museological sub-disciplines. Among subjects taught by him can, for example, be named the courses Theory of museum communication, Operations with informational content of collections, Educational function of museums, Sociomuseology.²⁷

Besides Zbyněk Z. Stránský, among the Brno lecturers in the so-called postgraduate mode of museological studies from the 1960s

the attraction potential of cultural programmes for the museum visitors. He also strived for conceptualisation of principles, objectives and methods of educational possibilities of museums through the medium of collectables, and formulated, for example, the basic conceptual and methodical scopes of this activity.

The other personality was **Vladimír Jůva sen.** (1925–2005). The university pedagogue educated in philosophy, history, musicology, psychology and pedagogy taught at the Brno Chair of Museology in the period of postgraduate museological studies the courses *Extracur-*

²¹ Václav Pupal was long-time director of the Cabinet of Museum and Regional Studies/Central Museological Cabinet at the National Museum and editor of the journal *Muzejní a vlastivědná práce*.

²² Besides publications dealing with museums (history) in the Bohemian lands he also was, for example, editor of collected volumes dedicated to cooperation between museums and schools.

²³ The Brno Chair of Museology has not been the only educational university department which was active in Czechoslovakia in the 1960s. In Prague 1967 emerged the Centre for Museology Tuition of the Faculty of Arts of the Charles University at the National Museum. The Cabinet of Museum and Regional Studies (later Central Museological Cabinet) participated both in the concept of the Centre and in preparation of the curriculum for postgraduate studies. ŠPĚT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČR (1945–1985)*. Praha: Národní muzeum, 1988, p. 201. Cf. SCHNEIDER, Evžen. Specifické vzdělávání muzejních pracovníků a jeho usoustavnění v ČR. *Muzeologické sešity: Supplementum 3*, 1985, pp. 92–95. The activities of the Central Museological Cabinet, which was active under various names in 1955–1989, included the educational centres at universities as well as training of museum workers and workers engaged in local history. DOUŠA, Pavel. *Ústřední muzeologický kabinet 1955–1989. Muzeum: muzejní a vlastivědná práce*, 2011, vol. 49, no. 1, pp. 4–6.

²⁴ ŠPĚT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČR (1945–1985)*. Praha: Národní muzeum, 1988, p. 201.

²⁵ In 1962, the then director of the Moravian Museum, Jan Jelínek, accepted the proposal by Zbyněk Z. Stránský to establish a museological department as an independent theoretical and methodological unit within the Moravian Museum, whose activities should have been targeted at full professionalisation of museum workers and should have followed ideologically the original Lectorate in Museum Studies by Helfert. In more detail KIRSCH, Otakar and Lucie JAGOŠOVÁ. *Vývoj Lektorátu muzejnictví 1922–1951. Devadesát let od počátku univerzitního vzdělávání muzejníků v českých zemích. Muzeum: muzejní a vlastivědná práce*, 2013, vol. 51, no. 1, pp. 3–16. Later the Scientific Board of the Faculty of Arts accepted the proposal for establishment of an external Chair of Museology, which was active in the Moravian Museum, within its museological department. PODBORSKÝ, Vladimír. *Výuka muzeologie na Masarykově univerzitě. In Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie/Museumization in contemporary society and role of museology: Sborník ze sympozia s mezinárodní účastí pořádaného při příležitosti životního jubilea tvůrce brněnské muzeologické školy Zbyňka Z. Stránského/Anthology from symposium with foreign participation in the occasion of anniversary of the founder of the Brno museology school Zbyněk Z. Stránský*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2008, p. 14. Cf. PERNÍČKA, Radko Martin. *Proces realizace a zkvalitňování postgraduálního studia muzeologie na filozofické fakultě UJEP v Brně. Muzeologické sešity: Supplementum 3*, 1985, p. 71. Postgraduate museology studies were intended for university graduates who did not study museology.

²⁶ See e.g. MÜLLER-STRATEN, Christian. The contribution of Zbyněk Stránský to museology and contribution of the Brno museology school. In *Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie/Museumization in contemporary society and role of museology: Sborník ze sympozia s mezinárodní účastí pořádaného při příležitosti životního jubilea tvůrce brněnské muzeologické školy Zbyňka Z. Stránského/Anthology from symposium with foreign participation in the occasion of anniversary of the founder of the Brno museology school Zbyněk Z. Stránský*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2008, pp. 27–35.

Figure 3: Zbyněk Z. Stránský²⁸

to the early 1990s, with regard to future incorporation and development of museum pedagogy as an academic discipline, were mainly two significant representatives. The courses titled *Educational function of museums* and *Culture-educational activity of museums* have in the course of years been taught by the museologist and ethnographer **Josef Beneš** (1917–2005), who has also worked in the Ministry of Culture. The author of many fundamental Czech specialised monographs such as, for example, *Muzeum a výchova* (1980), *Muzejní prezentace* (1981), *Kulturně výchovná činnost muzeí* (1981) or *Muzeologický slovník* (1978), strived in his works above all to clarify the position of museums in the system of extracurricular education and pointed out

Figure 4: Josef Beneš²⁹

ricular education, Education of adults, Pedagogy, Museum pedagogy.³⁰ He published the works focused on art pedagogy, for example *Úvod do umělecké pedagogiky* (1967), *Estetická výchova* (1970), *Mimoškolní výchova dospělých* (1986), *Výchovné možnosti muzea* (1992). He promoted interdisciplinary cooperation and advocated the use of cultural heritage for education. He specialized in the problem of education of adults in museums and in the personality of a museum lecturer.

Another courses in the curriculum of the postgraduate museological studies,³¹ which

²⁹ Josef Beneš (l. 3. 1917–2. 10. 2005). In *Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod* [online]. Uherský Brod: Muzeum Jana Amose Komenského [cit. 2015-03-23]. Available from www: <http://www.mjakub.cz/?idc=47>.

³⁰ *Archive of DAM, Centre of Museology* (unsystematized), file Dohody 94/95, výkazy + mix; file Studium muzeologie (obecně) – evaluace, osnovy přednášek, studijní plány; file 14. běh PSM; file Korespondence 1994, 1995; file Dohody 94/95, výkazy + mix; file Studium, knihovna; file Muzeologie hlavní dokumenty; file Muzeologie – postgraduální studium, seznam absolventů, organizace, učitelé, 4.–7. běh; file 30 let muzeologie – muzeologie postgraduální studium, 8.–9. běh.

²⁸ RUTAR, Václav. Zbyněk Z. Stránský, eighty-five years old. *Museologica Brunensia*, 2012, vol. 1, no. 1, p. 36.

³¹ MRÁZOVÁ, Lenka and Lucie JAGOŠOVÁ. *Obsahové proměny kurikula brněnské muzeologie v letech 1964–2014. Museologica Brunensia*, 2014, no. 3, pp. 28–42. ISSN 1805-4722.

Figure 5: Vladimír Jůva sen.³²

in today's sense fall, among others, within the field of museum pedagogy, were for example *Social function of museums* (Evžen Schneider), *Museum interest associations* (Pavel Holman), *Impact of presentational forms*, *Museum public relations*, *Museopedagogy* (Edita Stránská), *Psychology of museum work* (Otto Čačka), *Pedagogical psychology* (Libor Miček), *Methods of attendance survey* (Richard Suk; Pavel Holman).³³ For the graduates and the post-graduate students in museology, **museological seminars** also have been held as a form of further professional education. The topicality of problems connected with museum pedagogy was reflected in four seminars organised during the 1980s. The seminar in 1983 was dedicated to questions of museology and museological education. The 1985 seminar was targeted at the development of museology as a discipline and museology tuition, museum documentation of today, and culture-educational role of museums. The seminar in 1987 was focused on questions of museum presentation, particularly the museum exhibitions. The seminar in the beginning of 1990 was targeted directly at questions of museum pedagogy.³⁴

Among crucial institutions, which exerted strong influence on the development of Czech museum pedagogy, was mainly the **Cabinet of Museum and Regional Studies**, later **Central Museological Cabinet** (1955–1989). Since the mid-20th century it represented one of the

fundamental organisational elements of Czech museums. The core of its professional activities consisted in education of museum workers, organisational, methodical and publishing activity.³⁵ Many of its activities were connected with topics, which in today's terms fall within museum pedagogy (e.g. methods of cooperation between museums and schools).³⁶ Also at that time emerged specialised publications such as, for example, **O výchově mládeže v Technickém muzeu v Brně** (1976),³⁷ or collected papers from seminars focused on the issue of cooperation between museums and schools (e.g. 1965, 1968, 1971, 1976),³⁸ etc. Among the topics treated, mainly since the 1960s, we also find the reflection of the problem of empirical survey of museum audience in seminar proceedings *Výzkum návštěvnosti muzeí* (1966, 1968, 1970).³⁹ Professional discussions on this problem were instigated by Richard Suk (*1935), the then employee of the Cabinet of Museum and Regional Studies/Central Museological Cabinet at the National Museum in Prague.⁴⁰

Development of museum pedagogy after 1989

The term 'museum pedagogy' can already be found in specialised literature at the turn between the 1980s and 1990s, namely in the linguistic form **museopedagogy**.⁴¹

As a discipline, however, it still struggled for recognition over the whole 1990s when we can notice discussions on its legitimacy, position within museology, inclusion into the system of educational sciences, etc.⁴² Nevertheless, this period saw the occurrence of several very important impulses, which in their consequence had an indisputable influence on a quite extensive development of museum pedagogy as an independent research discipline, and on their practical application in the museum environment. It is particularly the museum workers who try to revive the public interest in museum visits and are searching for ways to the visitor, often beyond the scope of their main employment in museums. The post of a museum pedagogue has in this context been considered needful, even though it is not supported by the labour law. **Museum pedagogy** also becomes one of important specialisations of the Brno museology. The subjects of study dealing with educational context of museums remain a solid component of the curriculum of museological tuition and their number has gradually been extended in connection with the beginning of regular museological studies,⁴³ for example the courses *Museum communication* (Zbyněk Z. Stránský), *Operations with informational content of collections* (Jaroslav Pipota), *Museums and society*, *Public relations*, *Practical training for lecturers* (Pavel Holman), *Museum psychology* (Otto Čačka), *Museum pedagogy* (Pavel Holman; Vladimír Jůva sen.; Vladimír Jůva jun.).⁴⁴ The ways to museum education have also been sought in the strongly represented Czech **art pedagogy** (Igor Zhoř, Radek Horáček a. o.), which was later given a specific name 'gallery pedagogy'.⁴⁵

³⁵ DOUŠA, Pavel. Ústřední muzeologický kabinet 1955–1989. *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce*, 2011, vol. 49, no. 1, pp. 3–14.

³⁶ *Muzeum a škola*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1961. Series *Muzejní práce*, vol. 8.

³⁷ KONEČNÁ, Eva (ed.). *O výchově mládeže v Technickém muzeu v Brně: sborník statí*. Praha: Nakladatelství technické literatury ve středisku interních publikací, 1976.

³⁸ TURKOVÁ, Jana. *Spolupráce muzeí se školami (Materiály z celostátního semináře v Gottwaldově, říjen 1965)*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1965. ŠPĚT, Jiří. *Problémy spolupráce muzeí a školami: sborník příspěvků přednesených na semináři v Gottwaldově ve dnech 3. – 4. října 1968*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu, 1968. ŠPĚT, Jiří. *Spolupráce školy a muzea: sborník příspěvků přednesených na semináři v Gottwaldově ve dnech 18. – 20. listopadu 1970*. Praha: Muzeologický kabinet při Národním muzeu, 1971. ŠPĚT, Jiří. *O problematice spolupráce muzea a školy: sborník příspěvků přednesených na 5. semináři o spolupráci muzea a školy v Gottwaldově ve dnech 2. – 4. 10. 1974*. Praha: Národní muzeum – Ústřední muzeologický kabinet, 1976.

³⁹ SUK, Richard (ed.). *Výzkum návštěvnosti muzeí I*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1966. SUK, Richard (ed.). *Výzkum návštěvnosti muzeí II*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1968. SUK, Richard (ed.). *Výzkum návštěvnosti muzeí III*. Praha: Muzeologický kabinet při Národním muzeu v Praze, 1970. On the topic also HORÁČKOVÁ, Hana. *Výzkum muzejních návštěvníků*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2010. MA Thesis. Supervisor Mgr. Lucie Jagošová, DiS.

⁴⁰ DOUŠA, Pavel. Ústřední muzeologický kabinet 1955–1989. *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce*, 2011, vol. 49, no. 1, pp. 3–14.

⁴¹ See e.g. JŮVA, Vladimír jun. *Muzeopedagogika*. In ČAČKA, Otto et al. *Psychologie imaginativní výchovy a vzdělávání s příklady aplikace*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. JŮVA, Vladimír jun. *Vývoj německé muzeopedagogiky*. Brno: Paido, 1994. Cf. HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Brno: CERM, 1998.

⁴² The emergence of such discussions, which were associated with discussions on legitimacy and the way of existence of museums in a world created by new media, was also supported by the fact that in Czech environment, the original overlapping or simultaneously used terms (culture-educational activity of museums, cultural enlightenment a. o.) were not clearly defined or were in the 1980s sometimes even considered duplicate, redundant or insufficiently justified. See e.g. GREGOROVÁ, Anna. *Muzea a muzejnictvo*. Martin: Matica slovenská, 1984, p. 259.

⁴³ Regular museological studies were opened in full-time mode (1994) and combined mode (2000).

⁴⁴ *Archive of DAM, Centre of Museology* (unsystematized), file *Muzeologie hlavní dokumenty*, subfile *Studium muzeologie (všeobecně)*. Studijní program: denní a specializační studium muzeologie (Brno 1994; Katedra muzeologie FF MU), pp. 6–19. Cf. *Archive of DAM, Centre of Museology* (unsystematized), file *Korespondence 1994, 1995*, subfile *Děkan – přehled výuky, korespondence s děkanem (vypsání konkurzu...)*. Přehled realizované výuky na denním studiu letní semestr 1994/95, přehled realizované výuky na denním studiu zimní semestr 1994/95. Cf. PODBORSKÝ, Vladimír. *Výuka muzeologie na Masarykově univerzitě*. In *Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie/Museumization in contemporary society and role of museology: Sborník ze symposia s mezinárodní účastí pořádaného při příležitosti životního jubilea tvůrce brněnské muzeologické školy Zbyřka Z. Stránského/Anthology from symposium with foreign participation in the occasion of anniversary of the founder of the Brno museology school Zbyněk Z. Stránský*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2008, p. 22.

⁴⁵ HORÁČEK, Radek and Jan ZÁLEŠÁK (eds.). *Aktuální otázky zprostředkování umění: teorie a praxe galerijní pedagogiky, vizuální kultura a výtvarná výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 2007.

³² The photo is published by courtesy of doc. PhDr. Vladimír Jůva, CSc.

³³ *Archive of DAM, Centre of Museology* (unsystematized), file *Dohody 94/95, výkazy + mix*; file *Studium muzeologie (obecně) – evaluace, osnovy přednášek, studijní plány*; file 14. běh PSM; file *Korespondence 1994, 1995*; file *Dohody 94/95, výkazy + mix*; file *Studium, knihovna*; file *Muzeologie hlavní dokumenty*; file *Muzeologie – postgraduální studium, seznam absolventů, organizace, učitelé*, 4.–7. běh; file 30 let muzeologie – muzeologie postgraduální studium, 8.–9. běh. Also MRÁZOVÁ, Lenka and Lucie JAGOŠOVÁ. *Obsahové proměny kurikula brněnské muzeologie v letech 1964–2014*. *Museologica Brunensia*, 2014, no. 3, pp. 28–42.

³⁴ See *Muzeum a publikum/Museum and Public: sborník ze semináře/Seminar Proceedings*. Opava: Slezské muzeum Opava, 1990.

Simultaneously, the professional practice has also developed. In 1992, at the Moravian Museum in Brno emerged the **Children's Museum**, which is officially the first of its kind within the Czech Republic. In terms of attendance it gradually became the most successful part of the Moravian Museum.⁴⁶ The area of gaining professional competences in the field of museum pedagogy is strengthened by the realisation of projects and educational courses in the sphere of informal professional education. As something like initial act can be regarded the **Museum gate opened** project (1997–2002) by the Open Society Fund, which established the platform for education in the discipline and sharing of knowledge of the museum pedagogical practice, and provided financial support to these activities.⁴⁷ The **School and museum beneath the same roof** project (2004–2005) under the auspices of the National Gallery in Prague was focused on mutual contact between teachers and museum pedagogues with the aim to learn about the partners' needs and establish a functional cooperation between museums and schools. The topics of museum pedagogy have also been treated in several lessons of the **School of Museum Propaedeutics** – a further education course for museum workers which has been organised since 2002 by the Czech Association of Museums and Galleries with contribution of, among others, the employees of the Brno museology. The formation of theoretical and professional support in the 1990s was also accelerated by **museological seminars** organised by the Masaryk Museum in Hodonín since 1995,⁴⁸ the international conferences **Children, Youth and Museums** organised by the Children's Museum at the Moravian Museum in 1995, 1999 and 2003⁴⁹ or conferences following the interrupted tradition from the turn between the 1960s and 1970s, now titled **Museum and School** and organised

newly by the Museum of Southeast Moravia in Zlín since 2003.⁵⁰ The space for education in museums has also been created by some crucial publications, which instigated a wider interest in museum pedagogical topics.

Figure 6: Vladimír Jůva jun.⁵¹

Among them mainly are **Vývoj německé muzeopedagogiky** (1994) by Vladimír Jůva jun., **Galerijní animace a zprostředkování umění** (1998) by Radek Horáček, and publication **Brána muzea otevřená** (2003) from the eponymous **Museum gate opened** project, edited by the initiator and manager of the project Alexandra Brabcová.

The professional support to the gradually emergent discipline was provided by the **Committee for Public Relations and Museum Pedagogy** at the Czech Association of Museums and Galleries (founded in 1996 as Professional Committee for Public Relations, revised its specialisation and activity in 2004 and embodied museum pedagogy into its title), and **Association of Education Workers** at the Council of Galleries of the Czech Republic (2004). The conceptual development of museums was also assisted by government policy, namely

by documentary support of the presentational and educational function of museums in the so-called concept of museum development (Concept of more effective care for movable cultural heritage for the years 2003–2008).

Present-day museum pedagogy in the Czech Republic

The museum pedagogical activities are currently normal part of the programme offer of museum institutions towards the visitors. The museum pedagogical community comprises a relatively wide group of active museum pedagogues, who want to take part in the development and establishment of the discipline, are vividly interested in mutual sharing, meeting and development of international cooperation within the discipline. This all, among other things, also is why a considerable shift occurs in **reflection of the profession of a museum pedagogue or lecturer in daily activities** of museum institutions, and in an effective support to **embodying the museum pedagogue as an official museum profession** in legislative documents of the Czech Republic – National System of Occupations and National System of Qualifications.

The theoretical definition of the profession of a museum pedagogue, which enables a discussion on the process of implementation of the profession into official legislative documents, was assisted by the area of formal education reacting to the needs of museum practice. Universities experienced a relatively distinct **enhancement of the possibilities of study within the field of museum pedagogy**⁵² and its equivalents. In the concept of museological studies at the Faculty of Arts, Masaryk University, museum pedagogy currently represents one of three pillars of study.⁵³ The structure of courses focused on museum education is conceived as the primary base for a successful mastering of the profession of a museum pedagogue, and support to natural cooperation

⁴⁶ POLÁKOVÁ, Zdeňka et al. *Inspiration muzejní pedagogiky*. Brno: Moravské zemské muzeum, Dětské muzeum – Centrum muzejní pedagogiky, 2010.

⁴⁷ The publication output of the whole project was BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). *Brána muzea otevřená: průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchoď: Juko; Praha: Nadace Open Society Fund, [2003].

⁴⁸ They continued the tradition of museological seminars organised by the Brno museology in the 1980s. These seminars have often touched the topics of educational work with visitors, and some of them were directly targeted at issues which we now consider an integral part of museum pedagogy, e.g. *Museums and visitors or Are the museum visitors welcome or rather unwanted?* (1995), *Museums and visitors or Is an exhibition funny or annoying?* (1996).

⁴⁹ Their proceedings were published in the form of collected volumes *Děti, mládež, ... a muzea? sborník příspěvků ze stejnojmenné konference uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 12. a 13. ledna 1995*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1995. *Děti, mládež, ... a muzea? II.: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 3. – 5. listopadu 1999*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2000. *Děti, mládež, ... a muzea? III.: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 28. – 29. ledna 2003*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2003.

⁵⁰ *Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola a zkušenosti z programu Brána muzea otevřená*. Acta musealia supplementa 2003. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2003; *Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola aneb Nebojte se muzea*. Acta musealia supplementa 2005/3. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2005; *Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola*. Acta musealia supplementa 2007/1. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2007; *Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola aneb jít si naproti*. Acta musealia supplementa 2009/3. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2009; *Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola aneb Expedice domů*. Acta musealia supplementa 2011/1. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2011; *Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola Aby věci promluvíly 20. a 22. března 2013*. Acta musealia supplementa 2013. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2013.

⁵¹ JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA jun. and Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010, back cover.

⁵² Cf. for example KRAJČÍKOVÁ [MRÁZOVÁ], Lenka. *K problematice vzdělávání v oblasti muzejní pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2002. MA Thesis. Supervisor Mgr. Pavel Holman.

⁵³ See e.g. MRÁZOVÁ, Lenka and Lucie JAGOŠOVÁ. *K rozšíření výuky muzejní pedagogiky na muzeologii FF MU*. In *Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola Zlín 20. – 21. března 2007*. Acta musealia supplementa 2007/1. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2007, pp. 15–22; JAGOŠOVÁ, Lucie and Lenka MRÁZOVÁ. *The Profession of Museum Teacher in Theory and Practice*. In *Muzeologie na počátku třetího tisíciletí/Museology at the Beginning of the Third Millennium: sborník z mezinárodní konference Teorie a praxe 2008*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2009, pp. 171–183; JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA jun. and Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika. Metodologické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010.

between the museum pedagogue and the other museum professions. Museum pedagogy is, among others, reflected in courses of the bachelor studies **Museum and audience** (Lucie Jagošová), **Practical training for lecturers** (Lenka Mrázová), **Basics of visual communication in museum practice** (Tomáš Rybníček), **Exhibition project** (the concept of work with visitors in the making of an own exhibition) and courses of the follow-up master's studies **Introduction to museum pedagogy** (Vladimír Jůva jun.), **Museum didactics I, II** (Lenka Mrázová), **Museum psychology I, II** (Lucie Jagošová), **Experience in museum education** (Barbora Svátková), **Internship in museum pedagogy** (internship in the Education Centre of the Brno City Museum, immediate cooperation on creation and realisation of educational programmes, worksheets, etc.; Lenka Mrázová, Barbora Svátková). The interest in specialisation in the field of museum pedagogy is also evidenced by a relatively high percentage of graduate theses in the Brno museology, which are associated with this topic⁵⁴ (e.g. creation of educational programmes and worksheets to museum exhibitions, museum educational strategies, analysis of museum audience and its subgroups, museum as a community centre, selected didactic methods and approaches and psychological aspects in museum education, museums and social inclusion). The graduates from the Brno museology often find employment in museums as museum pedagogues or in other positions specialised in public relations. The profession of a museum pedagogue is also reflected by some pedagogical faculties. After 2010 started the follow-up master's studies in **Gallery pedagogy and mediation of art** in the Department of Art at the Faculty of Education, Masaryk University in Brno (Radek Horáček, Alice Stuchlíková)⁵⁵ and the follow-up master's studies in the field of **Museum and gallery pedagogy** in the Department of Art Education at the Palacký University in Olomouc (Petra Šobáňová).⁵⁶ Both of the last mentioned

fields of study are mainly focused on the area of art education, the curriculum of the Olomouc department also includes museology as one of the subjects.

At the same time also the possibilities of non-university professional education have developed. The topics of museum pedagogy remain included in the course **School of museum propaedeutics**⁵⁷ of the Czech Association of Museums and Galleries. An alternative form of education for museum pedagogues and other professions which are concerned with museum public relations is represented by the **Basics of museum pedagogy** course (2012).⁵⁸ It represents the main pillar of activity of the Methodical Centre of Museum Pedagogy at the Moravian Museum. The course has been designed and realised with great support from the current employees of the Brno museology.⁵⁹ The Methodical Centre of Museum Pedagogy also organises educational seminars; in close cooperation with employees of the Brno museology it realised, among others, a series of workshops titled *Creation of worksheets* (2012), or the *Cooperation? Cooperation!* seminar (2014) focused on search for primary support to the cooperation between museum pedagogues and the other museum professions. The employees of the Brno museology under the heading of the Methodical Centre of Museum Pedagogy also take part in, for example, reviewing or authorial production of methodical materials and specialised texts. The employees of the Brno museology, within the scope of support to professional meetings of museum pedagogues, are also involved in activities of the Committee for Public Relations and Museum Pedagogy at the Czech Association of Museums and Galleries – for example

by being active in the board of the Committee or by (co-)organising the events, e.g. *In the first line: Innovative approaches in guiding and lecturing activity* (2015),⁶⁰ and in activities of the Museological Committee as well. In cooperation with the last mentioned committee also the Hodonín museological seminars are continued, which in the past years focused on museum pedagogical issues.⁶¹

The present-day museum pedagogical theory in the Czech Republic regards **museum pedagogy as one of the disciplines of applied museology and a legitimate part of professionalisation in museology**, as well as a **part of the system of educational sciences**. Many specialised papers and monographs have been written thanks to support from universities and professional institutions as well as from the numerous community of active museum pedagogues interested in theoretical and methodical development of the discipline. The problems are accentuated in professional museological and pedagogical journals, for example *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce* (Prague), *Museologica Brunensia* (Brno) or *Kultura, umění a výchova* (Olomouc). Among published works of the past five years are, for example, the monograph **Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace** (2010) by Lucie Jagošová, Vladimír Jůva jun. and Lenka Mrázová,⁶² the monographs **Muzejní edukace** (2012), **Edukační potenciál muzea** (2012) and **Muzejní expozice jako edukační médium** (2014) by Petra Šobáňová,⁶³ or the methodical work **Tvorba pracovních listů: metodický materiál** (2012) by Lenka Mrázová.⁶⁴ Articles were

⁵⁴ The annotated register and analysis of final theses were made during postgraduate museological studies by ŠEVČÍKOVÁ, Doubravka. *Závěrečné práce z muzeologie: Studijní běh I.* (1965–68), *Studijní běh II.* (1967–70), *Studijní běh III.* (1969–72), *Studijní běh IV.* (1971–74), *Studijní běh V.* (1973–76). *Muzeologické sešity: Supplementum 3*, 1985, pp. 131–140. Later MORAVCOVÁ, Jaroslava. *Obsahová analýza závěrečných prací na brněnské muzeologii 1968–2008*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2011. MA Thesis. Supervisor Mgr. Lucie Jagošová, DiS. Final theses of postgraduate and regular museological studies are stored in the Museology Section of the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University. The archive of final theses defended after 2005 is available on the website of the University. Archive of Theses/Dissertations. In *Masaryk University Information System: Open Services of Information System* [online]. Brno: Masaryk University, Faculty of Informatics [cit. 2015-03-23]. Available from www: <http://is.muni.cz/?lang=en>

⁵⁵ On the topic e.g. STUCHLÍKOVÁ, Alice. *Profese galerijního pedagoga* [online]. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy, 2012 [cit. 2015-06-10]. Available from www: <http://www.is.muni.cz>. Ph.D. Thesis. Supervisor prof. PaedDr. Radek Horáček, Ph.D.

⁵⁶ E.g. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní a galerijní pedagogika a její zastoupení na českých univerzitách*. In *Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola aneb Aby věci promluvily 20. a 22. března 2013*. Acta musealia supplementa 2013. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2013, pp. 11–14.

⁵⁷ The course, which also reflects some professionalisation aspects of museum public relations, was supplemented with the publication BUKAČOVÁ, Jana, Anna KOMÁRKOVÁ and František ŠEBEK (eds.). *Muzejní výstavnictví: Učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií České republiky*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2014.

⁵⁸ The textual support to the course by the Methodical centre of Museum Pedagogy, which was intended for museum pedagogues and museum workers concerned with public, was represented by an eponymous publication (available on the website of the institution), see *Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty*. Brno: Moravské zemské muzeum – Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2014.

⁵⁹ Besides creation of the course concept (Lenka Mrázová), the Brno museology also covers the lessons *Introduction to museology* (Pavel Holman), *Exhibition didactics, worksheets* (Lenka Mrázová), *Activation methods in museum pedagogy* (Lenka Mrázová with Barbora Svátková), *Visitors with special educational needs* (Lucie Jagošová), *Psychological aspects of museum education* (Lucie Jagošová). Another lessons within the course are *Basics of general pedagogy; development of museum education* (Dagmar Hamalová), *Introduction to museum pedagogy; museum and school* (Petra Šobáňová), *Education of adults, seniors in museums* (Michal Šerák), *Communication, marketing and PR in museums* (Jan Dolák).

⁶⁰ For the outputs of the seminar organised in cooperation with the Brno City Museum see JAGOŠOVÁ, Lucie (ed.). *V první linii... Inovativní přístupy v průvodcovské a lektorské činnosti: Výstupy kolokvia Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiky Asociace muzeí a galerií České republiky* [online]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie a Katedra UNESCO pro muzeologii a světové dědictví, 2015 [cit. 2015-05-24]. Available from www: <http://www.phil.muni.cz/wune/home/Downloads/2015/V_prvni_linii.pdf>

⁶¹ Seminars were held on following topics: *Seniors in museums (2011)*, *Museums and the socially disadvantaged (2013)*, *Museum profession and public: Potential of museum workers with "non-pedagogical" specialisation towards the museum audience (2015)*.

⁶² JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA jun. and Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010.

⁶³ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012 [cit. 2015-03-24]. Available from www: <http://old.kvv.upol.cz/PROJEKTY/vv_ve_sвете_souc_um/download/muzejní_educace.pdf>. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012 [cit. 2015-03-24]. Available from www: <http://old.kvv.upol.cz/PROJEKTY/vv_ve_sвете_souc_um/download/edukacni_potencial_muzea.pdf>. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium 1. díl: Přístupy k tvorbě expozic a jejich inovace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium 2. díl: Výzkum současných českých expozic*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014.

⁶⁴ MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2012.

written about, for example, the implementation of the school curriculum to the museum educational programme,⁶⁵ mutual overlaps of general pedagogy and museum education,⁶⁶ museum didactics,⁶⁷ museums and social inclusion,⁶⁸ education planning in museums,⁶⁹ evaluation in museum education,⁷⁰ motivation in the museum pedagogical work,⁷¹ etc. Until today it was thus possible to map in general outline the **development of the educational role of museums** and **history of museum pedagogy**, define **museum pedagogy as a discipline**, elaborate the **infrastructure and field of work within the discipline**, specify the **profession of a museum pedagogue**, work out the **categorisation of museum audience** for museum pedagogical purposes, or elaborate in detail the **aspects of museum didactics** (production of fringe programmes, creation of worksheets and other didactic materials for the purpose of museum education, reflection of the relationship between museums and schools, etc.).

Conclusion

Museum pedagogy in the Czech Republic represents a dynamically evolving discipline, which at the same time is embodied in solid foundations of a long-time tradition of Czech museology and museums. The awareness of educational potential included in the museum work is on the Czech territory tightly associated with the origin of museums at the turn between the 18th and 19th centuries and is identifiable in the whole further development until present. Considerations about the necessity of using this potential effectively and thoroughly can be noticed with all significant personalities of museums and museological practice during the whole historical development. The topics, which are now considered to fall within museum pedagogy, were always an integral part of museological

education. Crucial role in this regard has also been played by the Brno museology, which was and still is an important platform of support and hinterland of the discipline. In the whole history of the Brno museological department we can follow up a tendency focused on communication and work with museum audience, always in accordance with current development of museology and museum work and in accordance with development of educational and other social sciences.

Museum pedagogy in the Czech Republic currently experiences a very progressive development both at the level of theoretical and conceptual support, which is tightly associated with the Brno museology and with other academic institutions, and at the level of everyday museum practice. Both these levels then represent a very balanced connection, which in its consequence enables the present-day systematic progression of the discipline. Academic institutions gradually and conceptually elaborate the museum pedagogical theory. Its development in cooperation with professional associations helps to assert legislative support and embody the profession of a museum pedagogue in the system of other museum professions. By searching the solutions of conceptual and didactic problems of everyday museum practice, the academic environment is very beneficial to the huge potential, which the museum pedagogy in the Czech Republic has in its community of very active and motivated museum pedagogues, who are interested in mutual cooperation, own professional growth and improvement of educational services towards the museum audience.

Keywords:

museum pedagogy – education in museology – Masaryk University – curriculum of museology

Klíčová slova:

muzijní pedagogika – výuka muzeologie – Masarykova univerzita – kurikulum muzeologie

Bibliography:

Archive of DAM, Centre of Museology (Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University, Brno, Czech Republic) (unsystematized).

Archive of Theses/Dissertations. In *Masaryk University Information System: Open Services of Information System* [online]. Brno: Masaryk University, Faculty of Informatics [cit. 2015-03-23]. Available from www: <https://is.muni.cz/?lang=en>.

BENEŠ, Josef. *Kulturně výchovná činnost muzeí I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.

BENEŠ, Josef. *Muzejní prezentace*. Praha: Národní muzeum, 1981. Series *Muzejní práce*.

BENEŠ, Josef. *Muzeologický slovník*. Praha: Národní muzeum, 1978.

BENEŠ, Josef. *Muzeum a výchova*. Praha: Ústav pro informace a řízení v kultuře, 1980.

BENEŠ, Josef. *Poslání a funkce muzea jako svébytné kulturní instituce*. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1969, no. 1–2, pp. 52–65.

BENEŠ, Josef. *Zamyšlení nad muzejní profesí*. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1971, no. 1, pp. 23–28.

BIŠOVÁ, Marie. *Význam Jaroslava Helferta pro naše muzejnictví*. Brno: Katedra muzeologie při filosofické fakultě UJEP v Brně, 1972. Final Thesis.

BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). *Brána muzea otevřená: průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod: Juko; Praha: Nadace Open Society Fund, [2003]. ISBN 80-86213-28-5.

BRODESSER, Slavomír, Jan BŘEČKA and Jiří MIKULKA. *K poznání a slávě země. Dějiny Moravského zemského muzea*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2002. ISBN 80-7028-193-9.

BUKAČOVÁ, Jana, Anna KOMÁRKOVÁ and František ŠEBEK (eds.). *Muzejní výstavnictví: Učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií České republiky*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2014.

ČERMÁK, Kliment. *O muzejích městských a okresních*. Čáslav: Kliment Čermák, 1886.

Děti, mládež... a muzea?: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 12. a 13. ledna 1995. Brno: Moravské zemské muzeum, 1995. ISBN 80-7028-074-3.

Děti, mládež... a muzea? II.: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 3. – 5. listopadu 1999. Brno: Moravské zemské muzeum, 2000. ISBN 80-7028-156-1.

Děti, mládež... a muzea? III.: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 28. – 29. ledna 2003. Brno: Moravské zemské muzeum, 2003. ISBN 80-7028-205-3.

DOUŠA, Pavel. *Ústřední muzeologický kabinet 1955–1989. Muzeum: muzejní a vlastivědná práce*, 2011, vol. 49, no. 1, pp. 3–14. ISSN 1803-0386.

FALK, John H. and Lynn D. DIERKING. *Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*. Oxford: AltaMira Press, 2000. ISBN 0-7425-0295-3.

GREGOROVÁ, Anna. *Muzeá a muzejnictví*. Martin: Matica slovenská, 1984.

HEIN, George E. *Learning in the Museum*. London, New York: Routledge, 2002. ISBN 0-415-09776-2.

HOOPER-GREENHILL, Eileen. *Museums and education: Purpose, pedagogy, performance*. London: Routledge, 2009. ISBN 978-0-415-37936-6.

HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-7204-084-7.

HORÁČEK, Radek and Jan ZÁLEŠÁK (eds.). *Aktuální otázky zprostředkování umění: teorie a praxe galerijní pedagogiky, vizuální kultura a výtvarná výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4371-8.

HORÁČKOVÁ, Hana. *Výzkum muzejních návštěvníků*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2010. MA Thesis. Supervisor Mgr. Lucie Jagošová, DiS.

JAGOŠOVÁ, Lucie. *Evaluace v muzejní edukaci – teoretická východiska*. *Museologica Brunensia*, 2013, no. 2, pp. 15–21. ISSN 1805-4722.

JAGOŠOVÁ, Lucie. *Muzea a návštěvníci se speciálními vzdělávacími potřebami*. In *Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, pp. 41–57. ISBN 978-80-7028-441-4.

JAGOŠOVÁ, Lucie (ed.). *V první linii... Inovativní přístupy v průvodcovské a lektorské činnosti: Výstupy kolokvia*

⁶⁵ MRÁZOVÁ, Lenka and Lucie JAGOŠOVÁ. *Aplikace Rámcových vzdělávacích programů do přípravy muzejně-pedagogického programu*. In *Muzeum a vzdělávací systém v České republice: sborník příspěvků: V celorepublikovém kolokviu na aktuální téma českého muzejnictví*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010, pp. 35–43.

⁶⁶ JÚVA, Vladimír jun. *Základy obecné pedagogiky, vývoj muzejní edukace*. In *Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, pp. 7–10.

⁶⁷ MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní sbírky a muzejní prostředí jako prostředek vzdělávání a výchovy. Základní východiska muzejní didaktiky*. In *Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, pp. 32–41.

⁶⁸ JAGOŠOVÁ, Lucie. *Muzea a návštěvníci se speciálními vzdělávacími potřebami*. In *Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, pp. 41–57.

⁶⁹ ŠOBÁNOVÁ, Petra. *Plánování edukačních aktivit muzea*. In *Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, pp. 58–76.

⁷⁰ JAGOŠOVÁ, Lucie. *Evaluace v muzejní edukaci – teoretická východiska*. *Museologica Brunensia*, 2013, no. 2, pp. 15–21.

⁷¹ MRÁZOVÁ, Lenka. *Poznámky k pojmu motivace v práci muzejního pedagoga*. *Museologica Brunensia*, 2013, no. 3, pp. 26–31.

Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku Asociace muzeí a galerií České republiky [online]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie a Katedra UNESCO pro muzeologii a světové dědictví, 2015 [cit. 2015-05-24]. Available from www: <http://www.phil.muni.cz/wune/home/Downloads/2015/V_prvni_linii.pdf>.

JAGOŠOVÁ, Lucie and Lenka MRÁZOVÁ. The Profession of Museum Teacher in Theory and Practice. In *Muzeologie na počátku třetího tisíciletí/Museology at the Beginning of the Third Milenium: sborník z mezinárodní konference Teorie a praxe 2008*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2009, pp. 171–183. ISBN 978-80-86413-61-7.

JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA jun. and Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010. Series Kultura a edukace, vol. 1. ISBN 978-80-7315-207-9.

Josef Beněš (1. 3. 1917–2. 10. 2005). In *Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod* [online]. Uherský Brod: Muzeum Jana Amose Komenského [cit. 2015-03-23]. Available from www: <http://www.mjakub.cz/?idc=47>.

JŮVA, Vladimír jun. *Muzejní pedagogika – ke genezi a trendům*. *Pedagogická revue*, 2005, vol. 57, no. 3, pp. 229–243. ISSN 1335-1982.

JŮVA, Vladimír jun. *Muzeopedagogika*. In ČAČKA, Otto et al. *Psychologie imaginativní výchovy a vzdělávání s příklady aplikace*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-7239-034-1.

JŮVA, Vladimír jun. *Vývoj německé muzeopedagogiky*. Brno: Paido, 1994. ISBN 80-901737-2-1.

JŮVA, Vladimír jun. *Základy obecné pedagogiky, vývoje muzejní edukace*. In *Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, pp. 7–10. ISBN 978-80-7028-441-4.

KIRSCH, Otakar. *(Po)zapomenutí nositelé paměti. Německé muzejnictví na Moravě*. Brno: Paido, 2014. Series Kultura a edukace, vol. 3. ISBN 978-80-7315-249-9.

KIRSCH, Otakar and Lucie JAGOŠOVÁ. *Vývoj Lektorátu muzejnictví 1922–1951. Devadesát let od počátků univerzitního vzdělávání muzejníků v českých zemích*. *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce*, 2013, vol. 51, no. 1, pp. 3–16. ISSN 1803-0386.

KONEČNÁ, Eva (ed.). *O výchově mládeže v Technickém muzeu v Brně: sborník statí*. Praha: Nakladatelství technické literatury ve středisku interních publikací, 1976.

KRAJÍČKOVÁ [MRÁZOVÁ], Lenka. *K problematice vzdělávání v oblasti muzejní pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2002. MA Thesis. Supervisor Mgr. Pavel Holman.

LÁBEK, Ladislav. *Nástin praktické muzeologie pro krajinářská muzea vlastivědná*. Praha: Národopisná společnost československá, 1927.

LICHTWARK, Alfred. *Výcvik nazírání na díla umělecká*. Praha: Dědictví Komenského, 1915. Příloha Věstníku Dědictví Komenského v Praze, vol. 1914–1915, no. 8.

LORD, Barry (ed.). *The Manual of Museum Learning*. Plymouth: AltaMira Press, 2007. ISBN 978-0-7591-0971-1.

MORAVCOVÁ, Jaroslava. *Obsahová analýza závěrečných prací na brněnské muzeologii 1968–2008*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2011. MA Thesis. Supervisor Mgr. Lucie Jagošová, DiS.

MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní sbírky a muzejní prostředí jako prostředek vzdělávání a výchovy. Základní východiska muzejní didaktiky*. In *Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, pp. 32–41. ISBN 978-80-7028-441-4.

MRÁZOVÁ, Lenka. *Poznámky k pojmu motivace v práci muzejního pedagoga*. *Museologica Brunensia*, 2013, no. 3, pp. 26–31. ISSN 1805-4722.

MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2012. ISBN 978-80-7028-403-2.

MRÁZOVÁ, Lenka and Lucie JAGOŠOVÁ. *Aplikace Rámcových vzdělávacích programů do přípravy muzejně-pedagogického programu*. In *Muzeum a vzdělávací systém v České republice: sborník příspěvků: V celorepublikové kolokvium na aktuální téma českého muzejnictví*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010, pp. 35–43. ISBN 978-80-86611-39-6.

MRÁZOVÁ, Lenka and Lucie JAGOŠOVÁ. *Obsahové proměny kurikula brněnské muzeologie v letech 1964–2014*. *Museologica Brunensia*, 2014, no. 3, pp. 28–42. ISSN 1805-4722.

MÜLLER-STRATEN, Christian. *The contribution of Zbyněk Stránský to museology and contribution of the Brno museology school*. In *Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie/Museumization in contemporary society and role of museology: Sborník ze symposia s mezinárodní účastí pořádaného při příležitosti životního jubilea tvůrce brněnské muzeologické školy Zbyňka Z. Stránského/Anthology from symposium with foreign participation in the occasion of anniversary of the founder of the Brno museology school Zbyněk Z. Stránský*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2008, pp. 27–35. ISBN 978-80-86611-28-0.

Muzeum a publikum/Museum and Public: sborník ze semináře/Seminar Proceedings. Opava: Slezské muzeum Opava, 1990.

Muzeum a škola. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1961. Series Muzejní práce, vol. 8.

Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola a zkušenosti z programu Brána muzea otevřená. Acta musealia supplementa 2003. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2003. ISSN 0862-8548.

Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola aneb Nebojte se muzea. Acta musealia supplementa 2005/3. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2005. ISSN 0862-8548.

Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola. Acta musealia supplementa 2007/1. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2007. ISBN 978-80-87130-01-8.

Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola aneb jít si naproti. Acta musealia supplementa 2009/3. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2009. ISBN 978-80-87130-08-7.

Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola aneb Expedice domů. Acta musealia supplementa 2011/1. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2011. ISBN 978-80-87130-20-9.

Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola aneb Aby věci promluvíly 20. a 22. března 2013. Acta musealia supplementa 2013. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2013. ISBN 978-80-87130-28-5.

NEUSTUPNÝ, Jiří. *Muzeum a věda*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1968. Series Muzejní práce, vol. 13.

NEUSTUPNÝ, Jiří. *Otázky dnešního muzejnictví: Příspěvky k obecné a speciální muzeologii*. Praha: Orbis, 1950.

NEUSTUPNÝ, Jiří. *Teorie ne návod k praxi*. In STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. (ed.). *Sborník materiálů prvního muzeologického symposia Brno – 1965*. Brno: Moravské muzeum v Brně, 1966, pp. 18–19.

PERNÍČKA, Radko Martin. *Proces realizace a zkvalitňování postgraduálního studia muzeologie na filozofické fakultě ÚJEP v Brně*. *Muzeologické sešity: Supplementum 3*, 1985, pp. 71–84.

PODBORSKÝ, Vladimír. *Výuka muzeologie na Masarykově univerzitě*. In *Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie/Museumization in contemporary society and role of museology: Sborník ze symposia s mezinárodní účastí pořádaného při příležitosti životního jubilea tvůrce brněnské muzeologické školy Zbyňka Z. Stránského/Anthology from symposium with foreign participation in the occasion of anniversary of the founder of the Brno museology school Zbyněk Z. Stránský*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2008, pp. 14–26. ISBN 978-80-86611-28-0.

POLÁKOVÁ, Zdeňka et al. *Inspiration muzejní pedagogiky*. Brno: Moravské zemské muzeum, Dětské muzeum – Centrum muzejní pedagogiky, 2010. ISBN 978-80-7028-361-5.

RUTAR, Václav. *Zbyněk Zbyslav Stránský, eighty-five years old*. *Museologica Brunensia*, 2012, vol. 1, no. 1, p. 36–37. ISBN 1805-4722.

SCHNEIDER, Evžen. *Specifické vzdělávání muzejních pracovníků a jeho usoustavnění v ČR*. *Muzeologické sešity: Supplementum 3*, 1985, pp. 85–126.

STRÁNSKÁ, Edita and Zbyněk Z. STRÁNSKÝ. *Základy studia muzeologie*. Banská Štiavnica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta přírodních věd, Katedra eko-muzeologie, 2000.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Muzeologie hledá sebe sama*. In *Katedra UNESCO pro muzeologii a světové dědictví* [online]. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2009 [cit. 2014-09-22]. Available from www: <http://www.phil.muni.cz/unesco/Cesky/clanek_8.html>.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Podstata muzeologie a její zařazení do vysokoškolského studia*. In STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. (ed.). *Sborník materiálů prvního muzeologického symposia Brno – 1965*. Brno: Moravské muzeum v Brně, 1966, pp. 10–17.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Předmět muzeologie*. In STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. (ed.). *Sborník materiálů prvního muzeologického symposia Brno – 1965*. Brno: Moravské muzeum v Brně, 1966, pp. 30–33.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Rozvoj muzeologické produkce a formování muzeologie jako svébytného oboru*. *Muzeologické sešity: Supplementum 3*, 1985, pp. 57–70.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Úvod do studia muzeologie: Určeno pro posluchače International Summer School of Museology – ISSOM*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-0703-6.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Úvod do studia muzeologie: Určeno pro posluchače International Summer School of Museology – ISSOM*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-210-1272-2.

STUHLÍKOVÁ, Alice. *Profese galerijního pedagoga* [online]. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy, 2012 [cit. 2015-06-10]. Available from www: <http://www.is.muni.cz>. Ph.D. Thesis. Supervisor prof. PaedDr. Radek Horáček, Ph.D.

SUK, Richard (ed.). *Výzkum návštěvnosti muzeí I*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1966.

SUK, Richard (ed.). *Výzkum návštěvnosti muzeí II*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1968.

SUK, Richard (ed.). *Výzkum návštěvnosti muzeí III*. Praha: Muzeologický kabinet při Národním muzeu v Praze, 1970.

ŠANDEROVÁ, Jolana. *Kliment Čermák, čáslavský učitel, muzejník, archeolog, národopisec... (1852 – 1917)* [online]. Čáslav: Městské muzeum a knihovna Čáslav, 2006 [cit. 2015-03-23]. Available from www: <http://www.cmuz.cz/Muzeum/cermak.htm>.

ŠEVČÍKOVÁ, Doubravka. *Závěrečné práce z muzeologie: Studijní běh I. (1965–68), Studijní běh II. (1967–70), Studijní běh III. (1969–72), Studijní běh IV. (1971–74), Studijní běh V. (1973–76)*. *Muzeologické sešity: Supplementum 3*, 1985, pp. 131–140.

ŠKODA, Kamil. *Příspěvky k dějinám české osvěty*. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1972.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukáční potenciál muzea* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012 [cit. 2015-03-24]. ISBN 978-80-244-3034-8. Available from www: <http://old.kvv.upol.cz/PROJEKTY/vv_ve_sвете_souc_um/download/edukacni_potencial_muzea.pdf>.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní a galerijní pedagogika a její zastoupení na českých univerzitách*. In *Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola aneb Aby věci promluvíly 20. a 22. března 2013. Acta musealia supplementa 2013*. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2013, pp. 11–14.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012 [cit. 2015-03-24]. ISBN 978-80-244-3003-4. Available from www: <http://old.kvv.upol.cz/PROJEKTY/vv_ve_svete_souc_um/download/muzejní_educace.pdf>.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium 1. díl: Výzkum současných českých expozic*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4302-7.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium 2. díl: Výzkum současných českých expozic*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4302-7.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Plánování edukačních aktivit muzea*. In *Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, pp. 58–76. ISBN 978-80-7028-441-4.

ŠPĚT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČR (1945–1985)*. Praha: Národní muzeum v Praze, 1988.

ŠPĚT, Jiří. *O problematice spolupráce muzea a školy: sborník příspěvků přednesených na 5. semináři o spolupráci muzea a školy v Gottwaldově ve dnech 2.–4. 10. 1974*. Praha: Národní muzeum – Ústřední muzeologický kabinet, 1976.

ŠPĚT, Jiří. *Problémy spolupráce muzeí a školami: sborník příspěvků přednesených na semináři v Gottwaldově ve dnech 3.–4. října 1968*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu, 1968.

ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.

ŠPĚT, Jiří. *Spolupráce školy a muzea: sborník příspěvků přednesených na semináři v Gottwaldově ve dnech 18.–20. listopadu 1970*. Praha: Muzeologický kabinet při Národním muzeu, 1971.

TURKOVÁ, Jana. *Spolupráce muzeí se školami (Materiály z celostátního semináře v Gottwaldově, říjen 1965)*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1965.

Ústav archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie [online]. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2009 [cit. 2014-09-22]. Available from www: <<http://www.phil.muni.cz/waom>>.

VLČEK, Václav. *K vývoji českého muzejnictví*. Praha: Národní technické muzeum, 1970.

Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty. Brno: Moravské zemské muzeum – Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2014. ISBN 978-80-7028-441-4.

Mgr. Lenka Mrázová

completed her studies in history, museology, and social pedagogy and counseling at the Faculty of Arts of the Masaryk University (FF MU). In 2003 and 2004 she has worked as a museum pedagogue in the Museum of Romani Culture in Brno. Since 2004 she has been part-time lecturer and since 2015 she is fellow in the Museology Section of the Department of Archaeology and Museology FF MU. Since 2004 she cooperates as a methodologist and lecturer in educational projects for primary and secondary schools focused on history, civics or multicultural education. She is lecturer in a further education course at the School of Museum Propaedeutics – Museum exhibition management at the Czech Association of Museums and Galleries, and lecturer in the Basics of museum pedagogy course at the Methodical Centre of Museum Pedagogy at the Moravian Museum in Brno.

She is concerned with museum pedagogy and museum didactics. Together with V. Jůva and L. Jagošová she published a monograph *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace* (2010), and was co-author of publications *Muzejní výstavnictví. Učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií ČR* (2014) and *Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty* (2014). Another publication from the field of museum pedagogy is the methodical material *Tvorba pracovních listů* (2012). Among publications from other fields of museum work are, for example, *Jak provázet výstavou: Tipy pro průvodce* (2005) or *Demokracie versus extremismus. Výchova k aktivnímu občanství. Aktivity a pracovní listy* (2013) and *Demokracie versus extremismus. Výchova k aktivnímu občanství. Metodická část* (2013, editor).

Mgr. Lucie Jagošová, DiS.

studied at the Higher Professional School of Information Services and completed her studies in museology and pedagogy at the Faculty of Arts of the Masaryk University in Brno (FF MU). In 2000–2006 she worked in the Brno City Museum. Since 2006 she is fellow in the Museology Section of the Department of Archaeology and Museology FF MU. She also is lecturer in the Basics of museum pedagogy course at the Methodical Centre of Museum Pedagogy.

Her interest is focused on museum pedagogy, museum psychology and public relations. She is co-author of publications *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace* (2010) and *Základy muzejní pedagogiky: Studijní texty* (2014), and editor of the collected volume *Muzea a sociálně znevýhodnění* (2014).